

Výtah z materiálu Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17.03.1987, sp. zn. Tpjf 46/86, ECLI:CZ:NS:1987:TPJF.46.1986.1

Číslo: 35/1987

Právní věta: Ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti majetku podle deváté hlavy zvláštní částí trestního zákona a o odpovídajících přečinech.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 17.03.1987

Spisová značka: Tpjf 46/86

Číslo rozhodnutí: 35

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Výtah z materiálu

Hesla: Adhezní řízení, Dokazování, Krádež, Podílnictví, Porušování domovní svobody, Poškození cizí věci, Poškození majetku v socialistickém vlastnictví, Rozkrádání majetku v socialistickém řízení, Škoda, Souběh, Spolupachatelství, Trest propadnutí majetku, Trestné činy proti majetku, Vyjádření odborné, Zákaz činnosti, Zákaz pobytu

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 odst. 4

§ 10 odst. 1 písm. c

§ 105 odst. 1

§ 11 44/1973 Sb. § 3 odst. 2 40/1964 Sb. § 190

§ 132 odst. 1 písm. a

§ 136 odst. 1 písm. a

§ 139

§ 198 odst. 1

§ 206 odst. 2

§ 206 odst. 3

§ 207 odst. 1

§ 211 odst. 1

§ 214

§ 228 160/1969 Sb. § 1 odst. 2

§ 238

§ 247

§ 248

§ 250

§ 251

§ 254

§ 257 141/1961 Sb. § 43 odst. 1

§ 3 odst. 1 písm. a

§ 3 odst. 1 písm. b

§ 3 odst. 1 písm. c
§ 3 odst. 1 písm. d
§ 300
§ 368
§ 387
§ 39
§ 41
§ 43
§ 44 odst. 4
§ 51
§ 53
§ 57a
§ 58
§ 59 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 35

Ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti majetku podle deváté hlavy zvláštní části trestního zákona o odpovídajících přečinech.

(Výtah ze zprávy trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze 17. 3. 1987 č. j. [Tpjf 46/86.](#))

Předním úkolem bezpečnostních orgánů, prokuratury a soudů je bděle a důsledně chránit kromě jiného osobní majetek občanů, uvádí se v politické zprávě ústředního výboru KSČ XVII. sjezdu Komunistické strany Československa. Význam osobního vlastnictví spočívá v tom, že je jedním ze základních prostředků pro zabezpečení hmotné a kulturní úrovně pracujících. V jeho rozvoji - spolu s rozvojem společenské spotřeby - je vyjádřen růst životní úrovně pracujících v souladu se základní zásadou socialismu „Každý podle svých schopností, každému podle jeho práce“. Útoky na osobní majetek občanů, zpravidla nabytý poctivou prací pro společnost, porušují tuto zásadu. Ochrana osobního vlastnictví je tedy součástí široce založeného úsilí o prosazení principu sociální spravedlnosti v životě naší společnosti a důsledný postih pachatelů obohacujících se na úkor jiných občanů je jedním z úkolů uložených Dopisem T předsednictva ÚV KSČ k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny z února 1983.

Tyto skutečnosti a nepříznivé tendence projevující se ve vývoji trestné činnosti proti majetku, zejména též některých jejích forem znepokojujících občany (vloupání do bytů, chat, osobních automobilů apod.) byly důvodem k přezkoumání a zhodnocení praxe soudů při jejím trestním postihu. Podklady pro zhodnocení poskytly nejvyšší soudy republik; získaly je průzkumem spisů a z poznatků z vlastní dozorové činnosti. Spisový průzkum se týkal věcí pravomocně skončených v r. 1985 u vybraných okresních (obvodních) soudů v každém kraji. Nejvyšší soud ČSR kromě toho předložil zvláštní zprávu o věcech týkajících se bytových krádeží spáchaných formou vloupání. Podkladem pro tuto zprávu byl průzkum provedený u vybraných okresních (obvodních) soudů ve věcech pravomocně skončených od začátku roku 1983 do prvního pololetí 1985. Výsledky průzkumu byly v SSR projednány plénem Nejvyššího soudu SSR; v ČSR projednalo plénum Nejvyššího soudu ČSR zprávu týkající se bytových krádeží spáchaných formou vloupání.

I.

Vývoj trestné činnosti proti majetku

Ve vývoji trestné činnosti proti majetku, jak ukazují připojené statistické údaje, lze pozorovat nepříznivé tendence. Počet odsouzených osob za trestné činy proti majetku od r. 1975 neustále stoupá (do roku 1985 vzrostl zhruba o 55 %). Roste také jejich podíl na celkovém počtu osob odsouzených za trestné činy (z 5,7 v r. 1975 na 9,8 v r. 1985). Tento podíl je trvale vyšší v ČSR než v SSR. Počet osob odsouzených za přečiny proti majetku (§ 3 odst. 1, § 11 zák. o přeč.) se sice snížil, převážně proto, že drobné delikty tohoto druhu jsou ve větší míře vyřizovány mimosoudně. Přečiny proti majetku činí asi 20 ze všech přečinů.

Počet odsouzených osob však nevyjadřuje skutečný výskyt trestné činnosti proti majetku, neboť značný počet pachatelů zůstává neodhalen. Podle zprávy generálního prokurátora ČSSR o vyhodnocení stavu a vývoje kriminality a výkonu prokurátorského dozoru, podané vládě ČSSR, v r. 1985 bylo z důvodu, že pachatel nebyl vypátrán, přerušeno trestní stíhání v 60 D836:1457řípadů krádeže, v Praze dokonce v 85 410A:00E 9 případů krádeže. Tato skutečnost také snižuje účinnost trestního postihu trestné činnosti proti majetku.

Ve skladbě trestné činnosti naprosto převládají krádeže (zhruba tři čtvrtiny ze všech trestných činů proti majetku podle deváté hlavy zvláštní části trestního zákona). Poněkud častěji se ještě vyskytují podvody, v menším rozsahu podílnictví a zpronevěry. Ostatní trestné činy se vyskytují jen ojediněle, některé se nevyskytují vůbec.

Skladba přečinů proti majetku je v podstatě stejná jako skladba trestných činů téhož druhu.

II.

Povaha a formy trestné činnosti proti majetku,

její příčiny a podmínky

Z trestných činů a přečinů proti majetku se nejčastěji vyskytuje trestný čin krádeže podle § 247 tr. zák., resp. odpovídající přečin podle § 3 odst. 1 písm. a) zák. o přeč.

Podle provedeného průzkumu nejčastěji se vyskytují krádeže v rodinných domcích bytech a chatách, dále pak v garážích a ve sklepních a půdních prostorách. Asi polovina těchto krádeží byla spáchána formou vloupání (ze všech krádeží krádeže vloupáním tvoří asi jednu desetinu). Při vloupání vnikají pachatelé do bytů nebo rodinných domků a chat po rozbití okna nebo vypáčení vstupních dveří, v činžovních domech nejčastěji po rozlomení zámku nebo po použití tzv. planžety. Vloupání do bytů uskutečňují pachatelé často ve víkendových dnech nebo v dopoledních hodinách, kdy uživatelé bytu jsou v zaměstnání. V ostatních případech bytových krádeží využívají pachatelé návštěvy v cizím bytě (u příbuzných, u známých, mnohdy náhodných, při provádění opravy nebo poskytování služby apod.) nebo vnikají do domu nebo do bytu, který není uzamčen, dále otevřeným oknem, po otevření pravým klíčem, který byl majitelem uložen na přístupném místě nebo který pachatel předtím odcizil apod.

V bytech se odcizují především peníze, valuty, vkladní knížky, šperky, obrazy a jiné umělecké předměty, starožitnosti, hudební nástroje, předměty reprodukční techniky, lihoviny, cennější svršky (kožichy apod.), ložní prádlo atd. K odvezení věcí se často používá osobních automobilů. Převažují pachatelé jednotlivci, jen výjimečně šlo i o skupinu.

Dalším rozšířeným způsobem páchaní této trestné činnosti je vykrádání zaparkovaných automobilů. Pachatelé jednak demontují různé vnější součásti vozu (kola, reflektory, stěrače, zpětná zrcátka atd.), jednak se vloupají do vozidla, nejčastěji vypáčením předního větracího okénka, a odcizují věci nacházející se uvnitř vozidla (reprodukční techniku, potahy, odložené svršky atd.).

Ve větších městech jsou časté krádeže peněženek, tašek apod. v obchodních domech, v přeplněných dopravních prostředcích, dále okrádání opilých a spících osob v pohostinských zařízeních, parcích, na nádražích atd. Podobnou povahu mají krádeže ve vlacích.

Vyskytují se též krádeže odložených věcí na pracovištích, v ubytovacích zařízeních, v čekárnách zdravotnických zařízení, v provozovnách různých služeb apod.

Přečin podle § 3 odst. 1 písm. a) zák. o přeč. často záleží v odcizení volně odložených věcí před pohostinskými zařízeními, obchodními prodejny aj. (kol, dětských kočárků apod.), tašek v samoobsluhách, prádla pověšeného na balkóně, na dvoře atd.

U trestného činu podvodu podle § 250 tr. zák., popř. u obdobného přečinu podle § 3 odst. 1 písm. c) zák. o přeč. jde převážně o tzv. úvěrové podvody, tj. o vylákání peněz pod záminkou půjčky, kterou pachatel nemá v úmyslu vrátit. Dále pachatelé lákají od občanů peníze pod záminkou, že jim dodají valuty, tuzexové poukazy, zahraniční nebo jiné úzkoprofilové zboží apod. Zejména v Praze se vyskytuje trestná činnost tzv. „skořápkářů“, tj. nepoctivá hra, do níž jsou vlákáni důvěřiví občané a v níž prohrají někdy velké částky peněz.

U zpronevěry podle § 248 tr. zák., resp. u odpovídajícího přečinu podle § 3 odst. 1 písm. b) zák. o přeč. se nejčastěji vyskytuje zpronevěra peněz, které pachatelům svěřili poškození za účelem nákupu určitého zboží, dále vklady na vkladních knížkách, které byly pachatelům svěřeny do úschovy nebo za účelem vybrání určité částky apod. Méně časté jsou případy, kdy pachatel prodal věc, kterou si vypůjčil, kdy si ponechal mzdu spolupracovníka, kterou převzal na základě jeho plné moci apod.

Podílnictví podle § 251 tr. zák., popř. podle § 11 zák. o přeč. většinou spočívá v tom, že pachatel na sebe převedl věc nebo peníze, které byly získány krádeží. Méně často jsou stíháni překupníci, kteří kupují věci pocházející z krádeží, často jen za zlomek skutečné hodnoty věci. Tato trestná činnost má někdy dost velký rozsah.

U poškozování cizí věci podle § 257 tr. zák., popř. u přečinu podle § 3 odst. 1 písm. d) zák. o přeč. naprosto převládají případy vandalského poškozování zaparkovaných automobilů (propíchnutí pneumatik, rozbití předního skla, reflektorů, ulomení zpětných zrcátek, stěračů nebo autoantén, poškození laku atd.). Vyskytují se též případy poškození bytového zařízení nebo svršků při nedorozuměních v rodině apod.

Kromě případů vloupání do bytů a některých podvodů škody většinou nejsou vysoké. S výjimkou některých případů vloupání a některých podvodů je trestná činnost prováděna neplánovitě, nahodile s využitím příležitosti, často primitivním způsobem. Z hlediska osob pachatelů jde typicky o trestnou činnost nedostatečně socializovaných osob. Převažují nižší věkové kategorie, z hlediska sociálního složení nekvalifikovaní dělníci a osoby, které nejsou v pracovním poměru a u nichž trestná činnost je zdrojem obživy. Vyskytují se též případy osob, které, přestože mají kvalifikaci, vykonávají nízcce honorovaná nenáročná zaměstnání, která jim umožňují volný a nekontrolovaný pohyb v pracovních dnech a páchaní trestné činnosti. U pachatelů trestné činnosti proti majetku nejméně z poloviny jde o recidivisty. Procento zvláště nebezpečných recidivistů (5) je také vyšší než u trestné jako celku. V SSR je mezi pachateli vysoký podíl Cikánů (v r. 1985 u trestných činů 27,3 , u přečinů 20,7). Jako příčina výrazně převládá u této trestné činnosti parazitismus nebo ziskuchtivost pachatelů.

Trestnou činnost umožňují ve značné míře samotní poškození nedostatečnou až nedbalou péčí o bezpečnost svých věcí (odkládání věcí bez dozoru na přístupných místech, odkládání svršků na místech, která nejsou k tomu určena, ponechávání cenných věcí v automobilech, uložení vysokých peněžitých částek a jiných cenností volně v bytě apod.). Zčásti souvisí trestná činnost s nedovolenou činností poškozených (přechovávání valut, pokoutní nákup valut), popř. poškození doplácení na

vlastní ziskuchtivost (snaha výhodně nakoupit valuty, tuzexové poukazy, zahraniční zboží, účast v podvodné hře apod.), jíž využívají pachatelé. Svou roli sehraává i obecně nedostatečné technické zabezpečení rodinných domků, bytů atd. před vniknutím nepovolaných osob, anonymita života na sídlištích a někdy také lhostejnost okolí.

III.

Rozhodování o vině

1. Zjišťování skutečného stavu věci

Podle výsledků průzkumu skutkový stav potřebný pro rozhodnutí je zpravidla úplně a správně zjištěn, zejména ve věcech, v nichž se konalo přípravné řízení. Většinou totiž jde o věci skutkově jednoduché, a to i v těch případech kdy je projednávána rozsáhlá trestná činnost sestávající z mnoha pokračujících útoků nebo opakujících se skutků. Soudy mají dále k dispozici výpovědi poškozených a svědků, někdy i další důkazy jako protokoly o domovní prohlídce, vydané nebo odňaté věci, protokoly o ohledání místa činu, fotodokumentaci, popř. daktyloskopické a mechanoskopické expertizy aj. Poněkud častěji se vyskytují pochybení při zjišťování skutečného stavu věci v případech skutkově složitějších.

Praxe soudů při zjišťování výše škody způsobené trestnou činností se v některých směrech zlepšila. V případě potřeby jsou již v přípravném řízení nebo v rámci objasňování opatřována odborná vyjádření ve smyslu § 105 odst. 1 věta druhá tr. ř. k ocenění odcizených nebo poškozených věcí. Soudy však nepostupují vždy správně při opatřování tohoto důkazu. Stává se, že odborné vyjádření podal sice pracovník příslušné organizace, ale jako jednotlivec. Jednotlivec jako soukromá osoba však nemůže podat odborné vyjádření ve smyslu § 105 odst. 1 věta druhá tr. ř.; může je podat jen příslušný orgán, tj. osoba, která je oprávněná se za orgán vyjadřovat (srov. č. 14/1986 sb. rozh. tr.). Ve vyjádření musí být označena osoba, která ocenění věci provedla a kterou v případě potřeby lze vyslechnout jako svědka (srov. v tomto směru č. 35/1980 sb. rozh. tr.).

Znalecké posudky k ocenění věcí jsou vyžadovány zpravidla jen v odůvodněných případech. Jde zejména o případy, kdy věc není už z různých důvodů k dispozici a oceňuje se jen na základě jejího popisu. V takových případech je nezbytné, aby poškozený, popř. jiné osoby podrobně věc popsali, uvedli dobu jejího užívání a stupeň jejího opotřebení. Pokud je to možné, měl by poškozený, popř. jiná osoba předložit doklad o zakoupení věci, o její opravě apod. V mnoha případech pak i zde postačí odborné vyjádření podle § 105 odst. 1 věta druhá tr. ř. a nebude třeba vyžádat k ocenění věci znalecký posudek.

Zbytečné přibírání znalců k ocenění věci běžné potřeby, které jsou k dispozici, se vyskytuje již ojediněle.

Poměrně často vznikají těžkosti při zjišťování výše škody v případech, kdy se nepodařilo zajistit odcizené věci a kdy se výše škody zjišťuje jen na základě výpovědí poškozených, popř. obviněných. Tyto výpovědi si často odporují. Soudy pak hodnotí důkazy paušálně, vycházejí bez provedení dalších dostupných důkazů a bez uvážení všech okolností případu buď jen z výpovědi obviněného, nebo naopak poškozeného, i když o pravdivosti takové výpovědi existují důvodné pochybnosti.

Např. ve věci městského soudu v Brně byla obviněná žalována kromě jiného pro trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1, 2 písm. b), d) tr. zák., který měla spáchat řadou vloupání do bytů různých občanů, odkud odcizovala peníze, šperky, reprodukční techniku a další cenné věci. Celkem způsobila škodu za více než 130 000,- Kčs. Kromě jiného byla stíhána i za vloupání do vily, odkud měla odcizit mj. tři zlaté prsteny a zlatý řetízek v hodnotě celkem 4900,- Kčs, a dále za vloupání do dalšího

objektu, odkud měla odcizit mj. částku 20 000,- Kčs na hotovosti a pár zlatých knoflíčků s brilianty v hodnotě 5600,- Kčs. Obviněná doznala vloupání do obou objektů i odcizení řady různých předmětů v souladu s výpověďmi poškozených, popřela však odcizení uvedených předmětů a doznala jen odcizení částky 15 000,- Kčs, kterou prý si po příchodu domů přepočítala. Soud uvěřil výpovědi obviněné a vycházel z ní při rozhodnutí s nepřesvědčivým odůvodněním, že uvedené předměty mohla odcizit i jiná nezjištěná osoba, a dále s odůvodněním z hlediska viny obviněné bezpředmětným, že obviněná mohla cestou domů část odcizených peněz ztratit.

V jiné věci téhož soudu obviněný doznal, že odcizil z bytu 11 000,- Kčs na hotovosti a dále 410 DM, 490 M, 15 amerických dolarů, 100 švédských korun a další cizí měnu. Poškozený tvrdil, že mu byly odcizeny jen čs. peníze a to částka 18 000,- Kčs. Soud uznal, že obviněný odcizil 11 000,- Kčs, neboť uvěřil výpovědi obviněného. Proč potom neuznal, že obviněný odcizil též cizí měnu, nezdůvodnil, ačkoliv výpověď poškozeného, který pracuje jako účtující číšník, vzbuzovala v tomto směru pochybnosti, neboť poškozený mohl být veden při své výpovědi obavou z postihu za devizový delikt.

Případy, kdy soudy se při zjištění výše škody opírají jen o výpověď obviněného, aniž by měly dostatečnou oporu pro pochybnosti o věrohodnosti výpovědi poškozeného a aniž by provedly všechny dostupné důkazy a vzaly v úvahu všechny souvislosti, nejsou zcela ojedinělé.

Např. okresní soud v Trebišově uvěřil obviněné, že z bytu poškozených odcizila jen částku 15 000,- Kčs a nikoliv 46 000,- Kčs, jak soustavně tvrdili poškození. Přitom neproověřil tvrzení poškozených, že si uvedenou částku našetřili ze svého příjmu, ani tvrzení obviněné, že za odcizené peníze si nakoupila věci do domácnosti.

Nedůsledný postup soudů při zjišťování výše škody může nepříznivě ovlivnit rozhodnutí o vině, o trestu a zejména též o náhradě škody.

Podle výsledků průzkumu soudy v SSR ve více případech nepostupovaly správně při zjištění výše škody způsobené odcizením odběrních poukazů PZO Tuzex.

Např. okresní soud ve Zvolenu, vycházející nesprávně z odborného vyjádření pobočky SBČS, vzal za prokázáno, že odcizením 130 TK způsobil pachatel škodu 227,50 Kčs, tj. přepočítal tuzexové poukazy na čs. koruny v poměru 1 : 1,75. Obdobné nedostatky byly zjištěny též u okresních soudů v Prešově a v Popradě a u městského soudu v Košicích.

Výši majetkové škody při odcizení odběrních poukazů PZO Tuzex je třeba určit přepočtem odběrních poukazů na čs. měnu s přihlédnutím k relaci cen v tuzexových korunách maloobchodním cenám jednotlivých druhů zboží na vnitřním i zahraničním trhu. Určit hodnotu odběrních poukazů PZO Tuzex náleží orgánům zahraničního obchodu, nikoliv finančním orgánům. Pro zjištění výše škody v těchto případech je tedy třeba vyžádat odborné vyjádření FMZO, popř. jiného orgánu nebo organizace zahraničního obchodu. S účinností od 1. 1. 1984 FMZO stanovilo koeficient přepočtu tuzexové koruny na čs. měnu na 4,28.

K porušování jiných procesních předpisů dochází v menší míře. Jde zejména o porušování procesních předpisů upravujících průběh hlavního líčení (nedodržení lhůty podle § 198 odst. 1 tr. ř., nedodržení postupu podle § 206 odst. 2. tr. ř., nerespektování ustanovení § 207 odst. 1, § 211 odst. 1 písm. b/ a § 214 tr. ř.).

Věci týkající se přečinů jsou poměrně často vyřizovány trestním příkazem. V některých případech však byl vydán trestní příkaz, aniž byly splněny příslušné zákonné podmínky.

2. Právní posouzení

Průzkumem nebyly zjištěny závažnější nedostatky při právním posouzení skutku. Pochybení v tomto směru jsou spíše ojedinělá; poněkud častěji se vyskytují jen v souvislosti s některými problémy.

Při stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti z hlediska materiální podmínky přečinu (§ 1 odst. 2 zák. o přeč.) nebyly zjištěny nedostatky. Orgány přípravného řízení a soudy postupují v tomto směru správně a před soud nejsou stavěni občané pro drobné delikty, které nemají potřebný stupeň nebezpečnosti pro společnost a které lze proto vyřídit mimosoudně. Nyní se vychází ze stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR uveřejněného pod č. 1/1986 sb. rozh. tr., podle něhož při škodě nepřevyšující 200,- Kčs u dospělých pachatelů a 400,- Kčs u mladistvých nejde o přečin podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. , pokud tu nejsou jiné okolnosti, které by zvyšovaly stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (zejména recidiva pachatele, způsob spáchání činu formou závažnějšího vloupání, použití násilí pachatelem po činu, aby si uchoval odcizenou věc apod.).

V souladu s tímto výkladem materiálního znaku přečinu podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. se vykládá i formální znak přečinu podílnictví podle § 11 zák. o přeč. „věc hodnoty nikoliv nepatrné“ v tom smyslu, že musí jít o věc, jejíž hodnota převyšuje 200,- Kčs. Takto postupují soudy SSR, u soudů ČSR nebylo zjištěno, že by soudy po vydání uvedeného stanoviska tuto otázku řešily. Do té doby soudy ČSR vycházely při posuzování tohoto znaku z hranice 100,- Kčs.

Rovněž při rozlišování přečinu podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. a odpovídajících trestných činů proti majetku postupují soudy většinou správně, zejména posuzují správně okolnosti, které i při škodě nepřevyšující 1500,- Kčs zvyšují stupeň nebezpečnosti činu pro společnost na úroveň, jaká se vyžaduje pro trestný čin. Jen Nejvyšší soud SSR zaznamenává více případů, kdy čin byl posouzen jako přečin podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. přesto, že pachatelem byl speciální recidivista.

Např. ve věci okresního soudu ve Zvolenu byl obviněný, který prodal vypůjčené tranzistorové rádio a způsobil tak jeho majiteli škodu 1400,- Kčs, uznán vinným jen přečinem podle § 3 odst. 1 písm. b) zák. o přeč. , přestože byl předtím 15krát odsouzen, většinou pro majetkovou trestnou činnost, naposledy pro trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák. jako zvláště nebezpečný recidivista podle § 41 písm. b) tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 3 a půl roku, z jehož výkonu byl propuštěn měsíc před spácháním uvedeného činu. Vadně postupoval již prokurátor, který podal návrh na vydání trestního příkazu, ač ve věci mělo být provedeno přípravné řízení a podána obžaloba pro trestný čin.

Ojediněle se vyskytla pochybení opačné povahy, když i při škodě nepřevyšující 1500,- Kčs byl čin posouzen jako trestný čin, přestože zde nebyly okolnosti, které by zvyšoval stupeň nebezpečnosti pro společnost ani z hlediska osoby pachatele, ani z hlediska způsobu provedení činu, popřípadě tyto okolnosti nebyly natolik závažné, aby mohly odůvodnit posouzení činu jako trestného činu (např. šlo o zahlazené odsouzení staršího data). Např. ve věci okresního soudu v Chebu musel pochybení tohoto druhu napravovat až Nejvyšší soud ČSR v řízení o stížnosti pro porušení zákona.

Při postihu trestného činu krádeže podle § 247 tr. zák., spáchaného formou násilného vloupání do bytu, popř. jiných prostorů považovaných za „dům“ nebo „byt jiného“ ve smyslu § 238 odst. 1 tr. zák. (srov. v tomto směru č. 1/1980, str. 25 - 26 sb. rozh. tr.), přichází v úvahu posoudit skutek jako souběh trestného činu krádeže podle § 247 tr. zák. a trestného činu porušování domovní svobody podle § 238 tr. zák. Způsobil-li pachatel při násilném vniknutí do bytu nebo domu úmyslně škodu na jejich zařízení (poškození dveří, oken apod.), přichází v úvahu též souběh s trestným činem poškozování cizí věci podle § 257 tr. zák., popřípadě jde-li o dům v majetku socialistické organizace, souběh s trestným činem poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle § 136 tr. zák. Jednočinný souběh těchto trestných činů je zde vyloučen, jen přichází-li v úvahu tzv. faktická konzumpce (srov. č. 15/1974 a 1/1980, str. 28 sb. rozh. tr.). Tyto zásady se dosud v praxi soudů dostatečně nevžily a nadále zde dochází k pochybením.

Např. ve věci okresního soudu v Gottwaldově obviněný vnikl do bytu poškozeného tak, že vyrazil vstupní dveře do domku a dveře bytu v okolí zámku rozštípal; v domku odcizil 4500,- Kčs. Byl uznán vinným jen trestným činem krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák. O kvalifikaci podle § 238 odst. 1 al. 1 a § 257 odst. 1 tr. zák. soud vůbec neuvažoval.

Podobné nedostatky byly zjištěny u mnoha dalších věcí v obou národních republikách.

Nejednotně se posuzovaly případy, kdy pachatel vnikl do bytu nebo do domu jiného pomoci tzv. planžety nebo upraveného klíče (paklíče). Některé soudy spatřovaly v tomto způsobu vniknutí do domu nebo do bytu jiného použití násilí ve smyslu § 238 odst. 1 al. 1 tr. zák. s odůvodněním, že pachatel překonával překážku, která mu bránila vniknout do domu nebo do bytu jiného bez souhlasu oprávněné osoby. Jiné soudy tuto kvalifikaci neuznávaly, poněvadž měly za to, že pachatel nepoužil násilí, když zámek nebyl poškozen a použití planžety nebo paklíče na něm nezanechalo viditelné stopy. Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSR řešilo tuto otázku stanoviskem č. j. [Tpj 95/86](#) z 3. listopadu 1986 v tom smyslu, že použitím násilí ve smyslu § 238 odst. 1 al. 1 tr. zák. je i použití technických pomůcek (tzv. planžety, paklíče apod.), jimiž pachatel překonává překážku, která mu brání ve vniknutí do domu nebo do bytu jiného bez souhlasu oprávněné osoby, i když ji viditelně nepoškodí. Stejný názor zaujalo též plénum Nejvyššího soudu SSR ve své zprávě. Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR s tímto výkladem ustanovení § 238 odst. 1 al. 1 tr. zák. souhlasí.

Jinak jsou pochybení při výkladu ustanovení deváté hlavy zvláštní části trestního zákona - kromě ustanovení § 250 tr. zák. o podvodu - spíše ojedinělá. Zpravidla vyplývají z neznalosti příslušné judikatury.

Např. ve věci okresního soudu ve Znojmě byla obviněná odsouzena za trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1, 2 písm. b), d) tr. zák. proto, že odcizila peníze na hotovosti a dvě vkladní knížky, z nichž část vkladů vybrala. Odcizení vkladních knížek, aniž byl zbytek vkladů vybrán, okresní soud právně nevyjádřil jako přípravu k trestnému činu krádeže podle § 7 odst. 1, § 247 tr. zák. (srov. č. 15/1974-II sb. rozh. tr.).

Na trestnou činnost pachatelů krádeže podle § 247 tr. zák. často navazuje trestná činnost osob, které ukradené věci kupují, mnohdy jen za zlomek jejich hodnoty. Např. sběratel starožitností koupil od pachatelů krádeží šperky a jiné cennosti v hodnotě 60 000,- Kčs za 4000,- Kčs, jiný pachatel prodal obviněnému šperky a cizí měnu v hodnotě převyšující 80 000,- Kčs za 15 000,- Kčs. Trestná činnost těchto osob není vždy přiměřeně postižena. Např. v naposled uvedené věci obvodního soudu pro Prahu 9 byla trestná činnost obviněného posouzena jen jako podílnictví podle § 251 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., ačkoliv okolnosti případu nasvědčovaly, že jde o účastenství formou pomoci na trestném činu krádeže podle § 10 odst. 1 písm. c), § 247 odst. 1, 2 tr. zák., poněvadž obviněný koupil ukradené věci od pachatelů krádeže nejméně ve 4 případech po předchozí dohodě.

Zatajení věci podle § 254 tr. zák. se vyskytuje ojediněle. Přesto zde dochází k pochybením v otázkách, které byly již dávno vyřešeny judikaturou. Např. ve věci okresního soudu v Senici byl obviněný uznán vinným trestným činem zatajení věci podle § 254 odst. 1 tr. zák. na tom skutkovém základě, že si přisvojil 10 000,- Kčs zabalených v kapesníku, který vypadl z kapsy poškozenému, s nímž obviněný seděl u stolu v hostinci. Správně měl být skutek posouzen jako trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák., neboť obviněný věděl, že peníze patří poškozenému a že jsou ještě v jeho dosahu (srov. č. 9/1955 sb. rozh. tr.)

Určité potíže působí soudům posuzování případů, kdy je obviněný stíhán pro tzv. úvěrový podvod. Mnohdy je třeba velice pečlivě hodnotit provedené důkazy, aby soud mohl rozhodnout, zda jde o půjčku podle § 387 násl. obč. zák., nebo o podvod ve smyslu § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák. Soudy poměrně často chybují v tom, že při zjišťování úmyslu pachatele vycházejí ze situace v době

splatnosti půjčky, nikoliv ze situace, jaká zde byla když obviněný půjčku sjednával (k podrobnostem v tomto směru srov. č. 54/1967 a 15/1969 sb. rozh. tr.).

Např. ve věci okresního soudu Praha-východ si obviněný půjčil od dvou občanů 500,- Kčs a 100,- Kčs s ujištěním, že jim peníze vrátí při příští výplatě. Termín však nedodržel, a když byl jedním z věřitelů vyzván, aby peníze vrátil, přinesl 250,- Kčs s omluvou, že momentálně víc vrátit nemůže. Věřitel to odmítl a uvedl, že počká, až mu bude vrácen celý dluh. Aniž byly objasňovány další významné okolnosti, obviněný byl vzhledem k recidivě uznán vinným trestným činem podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák.

Dost často se vyskytují pochybení při aplikaci ustanovení § 139 tr. zák., a to přesto, že zde existuje bohatá judikatura (srov. zejména č. 15/1987 sb. rozh. tr.), v níž jsou řešeny prakticky všechny problémy spojené s výkladem a aplikací tohoto ustanovení. Vždy jde o pochybení záležející v tom, že skutek je posouzen jako krádež podle § 247 tr. zák., ač byla odcizena věc požívající zvýšené ochrany podle druhé hlavy třetího oddílu zvláštní části trestního zákona, tj. skutek měl být posouzen jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. Šlo např. o věci patřící římské církvi a sloužící pro bohoslužebné účely, dále o věci uložené na pracovišti ve skříňkách tomu určených, ve škole, v pohostinských zařízeních na místě k tomu určeném, v ubytovacích zařízeních. V tomto posledním případě požívá věc zvýšené ochrany podle § 139 tr. zák., jen byla-li odložena v ubytovacím zařízení sloužícím k přechodnému ubytování podle § 300 násl. obč. zák., nikoliv i v zařízení, které slouží k trvalému ubytování podle § 190 násl. obč. zák. (srov. č. 49/1986-II sb. rozh. tr.).

V podstatě správně postupují soudy při výkladu a aplikaci okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, třebaže zde často schází potřebné odůvodnění. Věcné chyby jsou ojedinělé.

Soudy někdy opomíjejí použít kvalifikační znak „výdělečně“ zejména vedle jiných znaků také podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Např. ve věci okresního soudu v Gottwaldově obviněný v průběhu 5 měsíců spáchal více krádeží, při nichž se zmocnil peněz, šperků a jiných věcí v hodnotě nejméně 50 000,- Kčs. Nepracoval a trestná činnost byla jediným zdrojem jeho obživy. Skutek byl kvalifikován podle § 247 odst. 1, 2 písm. d) tr. zák., nikoli také podle § 247 odst. 2 písm. b) tr. zák.

Ve skupinových věcech soudy posuzují správně jednotlivé formy součinnosti pachatelů s výjimkou některých případů překupníků. V případech, kdy škoda nepřesáhla 1500,- Kčs, soudy správně zkoumají u každého spolupachatele samostatně, zda jde o přečin nebo o trestný čin, jestliže je tu okolnost, která zvyšuje stupeň nebezpečnosti činu pro společnost vzhledem k osobě pachatele. Součinnost pachatelů, která splňovala podmínky organizované skupiny ve smyslu § 247 odst. 2 písm. a) tr. zák., vyjimečně posoudil soud jen jako spolupachatelství. Šlo o věc okresního soudu Praha-východ, v níž se 4 pachatelé dopustili 43 vloupání na celém území ČSR. Odcizili peníze, šperky a další věci v hodnotě téměř 1 mil. Kčs. Každý z pachatelů plnil určitou úlohu (jeden otvíral dveře zpravidla za pomoci planžety, dva odváželi odcizené věci auty, jedna pachatelka zajišťovala odbyt odcizených šperků přes překupníky atd.).

Nedostatečná pozornost je někdy věnována aplikaci ustanovení § 41 tr. zák. o zvlášť nebezpečné recidivě. Např. soudy se nezabývají otázkou, zda nejde o zvlášť nebezpečného recidivistu, přesto že podle obsahu spisu jsou splněny formální podmínky zvlášť nebezpečné recidivy podle § 41 písm. b) tr. zák. Jindy soudy ponechali bez povšimnutí, že vedle podmínek § 41 písm. b) tr. zák. jsou splněny i podmínky § 41 písm. a) tr. zák. V ojedinělých případech uznal soud ne zvlášť nebezpečnou recidivu podle § 41 písm. b) tr. zák., ačkoliv nebyly dány formální podmínky uvedené v tomto ustanovení. Šlo o vadný výklad pojmu „vícekrát potrestán“ v ustanovení § 41 písm. b) tr. zák.; v jednom případě (okresní soud v Senici) byl skutek spáchán před nastoupením třetího trestu odnětí svobody, který

měl naplňovat znak „vícekrát potrestán“, v jiném případě (městský soud v Košicích) byla odsouzení v poměru uvedeném v § 35 odst. 2 tr. zák. posuzována nesprávně jako dvě samostatná odsouzení.

Při posouzení, zda v případě více útoků jde o pokračování v trestné činnosti, nebo o opakování trestných činů, postupují soudy zpravidla správně. Pochybení nejsou častá a záleží zejména v tom, že se někdy při pokračování nepřihlíží k požadavku časové souvislosti útoku.

IV.

Ukládání trestů a ochranných opatření

Praxe soudů při ukládání trestů za trestnou činnost proti majetku se do jisté míry zlepšila. K tomuto stavu pozitivně přispěl mj. též plenární materiál Nejvyššího soudu ČSSR o ukládání trestů č. [PlsF 1/84](#), publikovaný pod č. 11/1985 sb. rozh. tr.

Trestné činy proti majetku patří z hlediska skladby uložených trestů mezi nejpřísněji postihované trestné činy. Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody, i když mírně poklesl v obou národních republikách, činí v posledních letech kolem 60 . Je to dáno skladbou pachatelů těchto trestných činů (často jde o recidivisty a osoby vyhýbající se práci). Mezi republikami existují v podstatě stejné rozdíly jako u ostatní trestné činnosti (trvale vyšší podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody v ČSR, naopak vyšší podíl podmíněných trestů, nápravného opatření a peněžitých trestů v SSR). Při ukládání ochranných opatření nejsou mezi republikami významnější rozdíly. Skladbou pachatelů lze také vysvětlit relativně vysoký podíl uložených ochranných dohledů.

Nedostatky spočívají zejména v tom, že trest odnětí svobody není uložen podle správné trestní sazby nebo není dostatečně využito sazby trestu odnětí svobody. Někdy soudy chybují též při volbě druhu trestu, případně se pochybení týká ukládání dalších druhů trestů vedle trestu odnětí svobody. Vyskytující se nedostatky nejsou nijak četné a mají zpravidla spíše charakter ojedinělého vybočení z jinak správné praxe. Častější jsou nedostatky spočívající v tom, že se dostatečně nevyužívá celého trestního systému (především majetkových trestů, trestu zákazu činnosti a ojediněle i trestu zákazu pobytu) a všech obsahových složek některých druhů trestů a ochranných opatření.

Uložení mírnějšího trestu odnětí svobody má někdy svůj původ v chybném právním posouzení správně zjištěného skutku pachatele.

Tak např. ve věci okresního soudu v Humenném byl pachatel uznán vinným trestnými činy podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák. a příživnictví podle § 203 tr. zák. a byl mu uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání patnácti měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do první nápravně výchovné skupiny. Skutek obviněného spočíval v tom, že po dobu více než jednoho roku nikde nepracoval a prostředky k obživě si opatřoval tak, že si pod falešnými záminkami půjčoval od občanů menší finanční částky, jež slíbil do týdne vrátit, ačkoliv věděl, že vrácení nebude možné. Tímto způsobem vylákal celkem částku 15 300,- Kčs. Soud neuvažoval o možnosti kvalifikovat jednání pachatele jako trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a) tr. zák., tedy jako trestný čin spáchaný výdělečně, přestože výlučným zdrojem obživy pachatele bylo právě podvodné jednání. Při správné kvalifikaci skutku by byl trest odnětí svobody ukládán v rámci trestní sazby § 250 odst. 2 tr. zák., tedy od dvou do osmi let.

Rovněž nesprávné hodnocení zjištěného skutku jako přečinu podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. v případech, kdy vzhledem k okolnostem mělo být jednání pachatele posouzeno jako trestný čin proti majetku, vede zpravidla k nesprávnému ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody.

Obdobné jsou případy, kdy soud náležitě nezhodnotí recidivu pachatele, čehož konečným důsledkem je uložení nezákonného mírného trestu odnětí svobody. To platí zejména o případech zvláště

nebezpečné recidivy.

Městský soud v Brně uznal pachatele vinným trestným činem krádeže jednak dokonaným a jednak nedokonaným podle § 247 odst. 1, 2 písm. b), d) tr. zák. a § 8 odst. 1, § 247 odst. 1, 2 písm. b), d) tr. zák. a trestným činem porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1 tr. zák. Těchto trestných činů se dopustil tím, že se násilím vloupal do dvou bytů, v nichž odcizil věci v hodnotě 34 730,- Kčs a tři vkladní knížky s celkovým vkladem 115 793,- Kčs, který se pokusil vybrat. Kromě toho byl v reálném souběhu uznán vinným trestným činem podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a) tr. zák. se škodou ve výši 3000,- Kčs a trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c), odst. 2 písm. b) tr. zák. se škodou 24 000,- Kčs. Obviněnému byl uložen úhrnný trest odnětí svobody v délce čtyř let, pro jehož výkon byl zařazen do druhé nápravně výchovné skupiny. Šlo o pachatele, který byl v minulosti odsouzen za trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1, 2 písm. a) tr. zák., tedy za zvlášť závažný úmyslný trestný čin ve smyslu § 41 písm. a) tr. zák., přičemž okolnosti případu nasvědčují i splnění materiální podmínky zvlášť nebezpečné recidivy. Obviněnému měl být proto vyměřen trest odnětí svobody v rámci zákonné trestní sazby § 132 odst. 2 tr. zák. upravené podle § 42 odst. 1 tr. zák., kde dolní hranice činí osm roků a dva měsíce, s výkonem ve třetí nápravně výchovné skupině.

Ve věci okresního soudu v Prešově byl obviněný uznán vinným trestnými činy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. a krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák., které spáchal tím, že odcizil v budově socialistické organizace kalkulačku v hodnotě 640,- Kčs a tři volně na stolech položené peněženky pracovníků s celkovou částkou 2100,- Kčs a 441 tuzexových korun. Za tyto trestné činy mu byl uložen úhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v délce osmnácti měsíců se zařazením do druhé nápravně výchovné skupiny. Podle výsledků dokazování byl obviněný v minulosti sedmkrát potrestán nepodmíněným trestem odnětí svobody za majetkovou trestnou činnost a byl též uznán zvlášť nebezpečným recidivistou ve smyslu § 41 písm. b) tr. zák. v souvislosti se spácháním trestných činů podle § 132 odst. 1 písm. a), 247 odst. 1 a § 250 odst. 1 tr. zák. Nyní posuzovanou trestnou činnost spáchal čtyři měsíce po ukončení výkonu posledního trestu odnětí svobody. Je tedy zřejmé, že měl být opět uznán zvlášť nebezpečným recidivistou podle § 41 písm. b) tr. zák. a měl mu být vyměřen trest odnětí svobody v rámci zvýšené trestní sazby od tří let a sedmi měsíců do šesti let a osmi měsíců se zařazením do třetí nápravně výchovné skupiny.

S popsanou problematikou úzce souvisí nevyužívání celého rozpětí trestní sazby v důsledku podcenění zejména speciální recidivy pachatele.

Okresní soud Bratislava-venkov uložil obviněnému za trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák. spočívající v odcizení peněženky se sumou 2500,- Kčs nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání sedmi měsíců se zařazením do druhé nápravně výchovné skupiny. Obviněný byl v posledních deseti letech osmkrát potrestán nepodmíněnými tresty odnětí svobody za různé úmyslné trestné činy, z toho dvakrát pro majetkovou trestnou činnost. Nyní uložený trest odnětí svobody při dolní hranici trestní sazby nevystihuje proto plně společenskou nebezpečnost činu obviněného a stupeň narušení jeho osoby.

Nejvyšší soud ČSR uvádí jako zvláštní skupinu poměrně mírných trestů vzbuzujících pochybnosti ty případy, kdy s ohledem na recidivu pachatele nebo zavrženíhodný způsob provedení činu byl skutek se škodou nepřevyšující 1500,- Kčs posuzován jako trestný čin. V těchto případech si soudy mnohdy plně neuvědomují, že okolnosti, které zvyšují stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, se musí přiměřeně promítnout i do úvah o ukládání trestu.

V některých zkoumaných věcech bylo dále zjištěno, že soudy podmíněně odložily výkon trestu odnětí svobody, ačkoliv pro takový postup nebyly splněny zákonné podmínky.

Tak např. okresní soud v Ostravě uznal pachatele vinným trestným činem krádeže podle § 247 odst. 1, 2 písm. d) tr. zák. na tom skutkovém základě, že se společníkem vypracovali plán na okradení občana, jehož vylákali na odlehlé místo, a zatímco jeden z pachatelů odlákal občana od jeho osobního automobilu, druhý vnikl do vozu a odcizil částku 102 300,- Kčs, o nichž se pak rozdělili. Pachateli byl uložen trest odnětí svobody v trvání dvou roků, jehož výkon mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu čtyř let za současného přijetí společenské záruky. Dále soud uložil peněžitý trest ve výši 10 000,- Kčs s náhradním trestem odnětí svobody v trvání pěti měsíců.

Soud náležitě nezhodnotil způsob provedení činu, jakož i skutečnost, že odcizená částka několikanásobně převyšuje hranici značné škody, takže okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby byla naplněna mimořádně intenzívně. Bylo na místě uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Nápravy bylo dosaženo až cestou stížnosti pro porušení zákona.

Soudy ještě stále nedostatečně využívají možnosti posílit výchovný účinek podmíněného odsouzení, případně trestu nápravného opatření uložením přiměřených omezení podle § 59 odst. 2 event. § 44 odst. 4 tr. zák.

Nedostatky se vyskytly rovněž při ukládání některých dalších druhů trestů.

Peněžité tresty, až již jako samostatné nebo vedle trestu odnětí svobody, nejsou dosud ukládány ve všech případech, v nichž jsou pro jejich uložení splněny zákonné podmínky. Tyto nedostatky se vyskytly zejména u soudů ČSR.

Ve věci obvodního soudu pro Prahu 1 byla odsouzena skupina pachatelů proto, že po dobu několika let podvodně obehřávali poškozené ve hře „skořápky“ o značné finanční částky. Dva z pachatelů např. v jednom případě obehřáli poškozeného během 45 minut o 130 000,- Kčs a vůbec částky takto získané šly do statisíců. Ani jednomu z pachatelů nebyl uložen vedle trestu odnětí svobody i trest peněžitý, přičemž nebylo zjišťováno, jak bylo s tak značnými finančními částkami naloženo, zda za ně nebyl získán movitý či nemovitý majetek. V odůvodnění rozsudku není ani zmínka o tom, proč soud neuvažoval o uložení peněžitých trestů, popř. o trestech propadnutí věci nebo majetku.

Pokud jsou peněžité tresty ukládány jako tresty samostatné, bylo poměrně často zjištěno, že jejich výše neodpovídá nebezpečnosti trestného činu či přečinu pro společnost.

Vyskytly se však i případy, kdy k uložení peněžitého trestu nemělo vůbec dojít. Např. okresní soud v Kolíně uložil pachatelce přečinu podle § 3 odst. 1 písm. a) zák. o přeč. peněžitý trest ve výši 700,- Kčs s náhradním trestem odnětí svobody v trvání jednoho měsíce. Trestná činnost spočívala ve sběru padaných jablek v hodnotě 522,- Kčs, přičemž v osobě pachatelky šlo o matku čtyř dětí, v domácnosti, zcela nemajetnou.

Jiná pochybení při ukládání trestů jsou natolik ojedinělá, že zůstávají bez vlivu na celkovou úroveň soudní praxe.

Zvláštní pozornost zaslouží v rámci postihu trestných činů proti majetku ukládání trestů pachatelům bytových krádeží spáchaných formou vloupání. Jde o trestnou činnost, jež se vyznačuje v průměru vyšším typovým stupněm společenské nebezpečnosti ve srovnání s jinými trestnými činy proti majetku. Tuto skutečnost je třeba brát v úvahu i při ukládání trestů. Kromě pochybení, která se týkají rozhodování o všech trestných činech proti majetku a jež byla popsána výše, vyskytují se při rozhodování případů bytových krádeží spáchaných vloupáním ve větší míře nedostatky ohledně ukládání dalších trestů vedle trestu odnětí svobody.

Pachatelům bytových krádeží jsou vcelku vyjímečně ukládány peněžité tresty. Důvodem je často nedostatečné zjišťování osobních a majetkových poměrů pachatele v přípravném řízení, případně pak

v řízení před soudem, event. chybné hodnocení zjištěných skutečností ze strany soudu, což vede k nepodstatným závěrům o nedobytnosti peněžitého trestu.

Obdobně je třeba zkvalitnit praxi při ukládání trestu propadnutí věci, který zatím soudy u pachatelů bytových krádeží vloupáním omezují jen na předměty nižší hodnoty, především na nástroje, s jejichž pomocí byl nebo měl být trestný čin spáchán. I při splnění podmínek § 55 odst. 1 písm. a), b) tr. zák. však soudy jen zřídka vyslovují propadnutí cennějších věcí, např. osobních automobilů, jimiž si pachatelé usnadňovali sériové provádění bytových krádeží vloupáním na více místech vzdálenějších od sebe.

Dosavadní soudní praxe zatím téměř úplně pomíjí, že trest propadnutí věci lze uložit i za podmínek § 55 odst. 1 písm. c), d) tr. zák., tedy ohledně věcí, které pachatel získal jako odměnu za trestný čin nebo výměnou za věc trestným činem získanou. Bylo zjištěno, že v řadě případů mělo být vysloveno propadnutí cenných předmětů, které si pachatel opatřil z výtěžku bytové krádeže. Tak měl postupovat např. okresní soud ve Znojmě ohledně věcí, které zakoupila pachatelka bytové krádeže za peníze získané touto trestnou činností (barevný televizor, automatická pračka a další).

Ve zvlášť závažných případech vícenásobného vloupání do bytů je z hlediska požadavku účinné ochrany společnosti nutno pečlivě zvažovat též možnost uložení trestu propadnutí majetku podle § 51 odst. 1 písm. b) tr. zák., případně části majetku ve smyslu § 52 odst. 1 tr. zák. Takový postup je zatím v praxi soudů zcela výjimečný. Uložení trestu propadnutí majetku přichází v úvahu zejména tehdy, jestliže pachatel využil výtěžku bytových krádeží např. ke stavbě rodinného domku, koupí osobního automobilu apod. V této souvislosti ovšem třeba připomenout, že při zvažování možnosti uložít trest propadnutí majetku nelze pominout oprávněný zájem poškozených na náhradě způsobené škody (srov. č. II/1962 a č. 22/1977 sb. rozh. tr.).

Pokud si pachatel spáchání bytové krádeže výrazně usnadnil použitím osobního motorového vozidla, které sám řídil, je zároveň namístě zvážit možnost uložení trestu zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel. Rovněž v tomto směru jsou v soudní praxi dosud rezervy.

Poměrně málo je využíván i trest zákazu pobytu podle § 57a tr. zák., přičemž navíc společným znakem uložených trestů zákazu pobytu je jejich vymezení na místo (obvod), v němž je soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni. Zákaz pobytu však může být vymezen širěji. Lze rovněž zakázat pobyt na více místech územně spolu nesouvisejících za předpokladu, že pro všechna platí závěry o splnění podmínek ustanovení § 57a tr. zák.

Závažná pochybení byla zjištěna při ukládání trestu osobám, které v návaznosti na trestnou činnost pachatelů bytových krádeží spáchaných formou vloupání se dopouštějí podílnictví. Mnohdy se tak stává za okolností, které podmiňují použití vyšší trestné sazby ustanovení § 251 tr. zák. Soudy někdy jednostranně přeceňují dosavadní bezúhonný život pachatelů a nepřihlížejí náležitě ke skutečnosti, že podílník často plní důležitou úlohu při uskutečňování záměrů přímého pachatele, zejména z hlediska motivace jeho jednání, pokud cílem krádeží není získání odcizených věcí, ale peněz, které za ně pachatel obdrží. Důsledkem je pak trest, který nevystihuje nebezpečnost spáchaného trestného činu pro společnost a nemůže ani splňovat požadavek účinné ochrany společnosti.

To platí např. o trestu uloženém obvodním soudem pro Prahu 5 pachateli trestného činu podílnictví podle § 251 odst. 1, 2 písm. a) tr. zák., který po dobu téměř tří roků ukrýval a rozprodával odcizené věci v celkové hodnotě nejméně 87 953,- Kčs a zároveň si pro sebe ponechal další věci za nejméně 14 460,- Kčs. Byl mu uložen pouze trest odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon byl odložen na zkušební dobu pěti let.

Z ochranných opatření je pachatelům trestných činů proti majetku častěji ukládán toliko ochranný

dohled, což je dáno charakterem této trestné činnosti. Byly však zjištěny případy, kdy pro uložení ochranného dohledu byly splněny formální i materiální podmínky a přesto uložen nebyl.

Městský soud v Brně odsoudil pachatele k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za dvě bytové krádeže s odcizením věci za více než 45 000,- Kčs, kterých se dopustil čtyři měsíce po výkonu dvouletého trestu odnětí svobody uloženého za jiné majetkové trestné činy. Ochranný dohled uložen nebyl, přestože pro jeho uložení svědčilo mimo jiné i výrazně negativní hodnocení obviněného z předchozího výkonu trestu odnětí svobody.

Pochybení při ukládání ochranného dohledu rovněž nasvědčuje skutečnost, že počet odsouzených, jimž bylo uloženo toto ochranné opatření, není úměrný vysokému podílu soudem uznaných recidivistů páchajících trestnou činností proti majetku. Je ovšem nutno vzít v úvahu též okolnost, že možnost uložení ochranného dohledu recidivistům, kterým byl již ochranný dohled uložen, je omezena ustanovením § 3 odst. 2 tr. zákona č. 44/1973 Sb.

Závěrem lze konstatovat, že přetrvávají nedostatky při odůvodňování výroku o trestech a ochranných opatření. Soudy se často nezabývají všemi okolnostmi rozhodnými z hlediska ukládání trestu nebo ochranného opatření a v podstatě se spokojují obecným odkazem na zákonná kritéria pro jejich uložení.

S problematikou ukládání trestů úzce souvisí otázka spolupráce soudů se společenskými organizacemi. Z výsledků průzkumu vyplývá, že tato spolupráce je při postihu trestných činů proti majetku spíše výjimečná. Zčásti je to důsledek povahy této trestné činnosti a zejména skladby jejich pachatelů (vysoký podíl recidivistů a osob bez pracovního poměru). Relativně častěji se vyskytuje jen projednávání věcí s organizovanou veřejností u hlavního líčení před soudem prvního stupně (např. za přítomnosti kolektivu studentů, učňů apod.). Přesto možnosti institutů záruk společenských organizací a společenských zástupců, zejména společenských žalobců nejsou dostatečně využity. Přichází to v úvahu především v případech krádeží na pracovištích, ve školách, internátech, učňovských zařízeních, v místech a obcích mezi občany apod. Široké, ale málo využívané jsou možnosti společenských organizací na pracovištích při projednávání drobných krádeží, které nejsou trestně stíhány, a při prevenci.

V.

Adhezní řízení

Bylo zjištěno, že adheznímu řízení není vždy věnována péče odpovídající významu tohoto institutu.

Poškození mnohdy nejsou náležitě poučováni o svých právech. Pokud nárok na náhradu škody uplatňují, nejsou dotázáni, jakou výši škody uplatňují, zda budou požadovat úroky z prodlení apod. Právě nedostatečným poučením lze např. vysvětlit, že úroky z prodlení požadují zpravidla jen socialistické organizace.

Souvislost s uspokojováním nároků poškozených na náhradu škody má i důsledné zajišťování odcizených věcí, popř. věcí získaných za odcizené věci a správný postup orgánů činných v trestním řízení při dalším nakládání s nimi. V tomto směru se v praxi orgánů činných v trestním řízení včetně soudů vyskytuje řada nedostatků.

Další nedostatek záleží v tom, že soudy někdy nedůvodně odkazují poškozené s jejich nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních, ačkoliv výše způsobené škody byla v trestním řízení alespoň do určité výše spolehlivě zjištěna.

Např. ve věci okresního soudu Praha-východ byl poškozený odkázán s celým nárokem na náhradu

škody ve výši 48 000,- Kčs na řízení ve věcech občanskoprávních, přestože podle výroku o vině bylo obviněnému prokázáno odcizení věci v hodnotě 11 764,- Kčs. soud svůj nesprávný postup odůvodnil pouze konstatováním, že se nepodařilo vzniklou škodu přesně vyčíslit.

Byly zjištěny též případy, kdy o návrzích poškozených nebylo vůbec rozhodnuto, zatímco v jiných věcech naopak byla náhrada škody přiznána osobám, které se k trestnímu řízení jako poškození nepřipojily.

Ojedinele soudy pochybily v tom smyslu, že uložily povinnost nahradit škodu pachateli, který svým jednáním škodu nezpůsobil.

Městský soud v Košicích zavázal podle § 228 odst. 1. tr. ř. k náhradě škody způsobené trestným činem loupeže obviněného, který se tohoto trestného činu dopustil, jakož i obviněného, který od prvního pachatele koupil věc pocházející z uvedené loupeže a byl proto uznán vinným trestným činem podílnictví. Tento postup nebyl na místě, neboť škoda byla způsobena výlučně trestným činem loupeže, tedy ještě před tím, než se druhý obviněný dopustil podílnictví.

Ve věcech bytových krádeží hradí poškozeným poměrně často zcela nebo alespoň zčásti způsobenou škodu pojišťovna plněním pojistné smlouvy. V takových případech přechází nárok na náhradu škody na pojišťovnu v rozsahu poskytnutého plnění (§ 368 obč. zák.). Je povinností orgánu činného v trestním řízení poskytnout pojišťovně možnost uplatnit v trestním řízení práva poškozeného. Soudy jsou tedy v takových případech povinny vyrozumět pojišťovnu jako poškozeného o konání hlavního líčení a doručit jí opis obžaloby; tuto povinnost někdy opomíjejí.

Obecným nedostatkem zůstává nízká úroveň odůvodňování výroku o náhradě škody v písemných vyhotoveních rozsudků. Jen zřídka soudy v důvodech podrobně rozvádějí, které právní předpisy použily při rozhodování o náhradě škody. Zpravidla se omezují na konstatování, že poškozený svůj nárok včas a řádně uplatnil a že tento nárok byl výsledky řízení dostatečně prokázán.

Závěry

Ve vývoji trestné činnosti proti majetku se již delší dobu projevují nepříznivé tendence. Soustavně roste počet osob odsouzených za trestné činy proti majetku i podíl těchto osob na celkovém počtu odsouzených za trestné činy. Počet odsouzených osob za přečiny proti majetku sice klesá (jejich podíl na celkovém počtu odsouzených za přečiny však také stoupá), avšak ve značné míře proto, že drobné delikty tohoto druhu se v důsledku opatření orgánů činných v trestním řízení, především též v důsledku nového výkladu dolní hranice přečinu podle § 3 odst. 1 zák. o přeč. z hlediska materiální podmínky (stanoviskem trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR uveřejněným pod č. 1/1986 sb. rozh. tr.) častěji vyřizují mimosoudně, zejména jako administrativní přestupky podle § 19 zák. č. 60/1961 Sb.

Vzrůstající tendence se projevují

především též u těch forem této trestné činnosti, které nejvíce znepokojují občany (u vloupání do bytů a u bytových krádeží vůbec, u vloupání do chat a osobních automobilů apod.). Zvláště nepříznivá je vysoká neobjasněnost trestné činnosti proti majetku, zejména krádeží, které tvoří naprostou většinu kriminality tohoto druhu. Dvě třetiny i více pachatelů krádeží zůstává neodhaleno. Tato skutečnost bez ohledu na kvalitu trestního postihu ve zbývajících věcech podstatně omezuje uplatnění principu neodvratnosti trestu, který je rozhodující a hlavní podmínkou účinnosti trestní represe.

Zvýšenou pozornost ochraně osobního vlastnictví občanů je třeba věnovat i v souvislosti s důrazem, který se klade na důslednější prosazování principu sociální spravedlnosti v životě společnosti a který

vyžaduje na jedné straně všestrannou ochranu prací nabytého majetku občanů, na druhé straně potírání všech forem neoprávněného obohacování na úkor jak společnosti, tak i jednotlivých občanů.

Z těchto důvodů přistoupily nejvyšší soudy republik i Nejvyšší soud ČSSR k průzkumu a zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech a přečinech proti majetku. Zvláštní pozornost byla přitom věnována bytovým krádežím spáchaným formou vloupání.

Úroveň soudního řízení a rozhodování o těchto trestných činech a přečinech se v některých směrech zlepšila. Z tohoto hlediska jsou vytvořeny předpoklady pro náležitou ochranu osobního majetku občanů (účinnost této ochrany, jak již bylo řečeno, je však limitována vysokou neobjasněností této trestné činnosti). Nedostatky v řízení a rozhodování soudů nejsou časté, vyskytují se však v otázkách, které již byly judikaturou řešeny a které byly již mnohokrát soudům vytýkány.

Zjišťování skutečného stavu věci je podle výsledků průzkumu vcelku na dobré úrovni. Zlepšilo se i zjišťování výše způsobené škody, i když se zde ještě stále vyskytují chyby zejména v případech, kdy zjištění škody závisí na posouzení rozporných výpovědí obviněného a poškozeného.

Při právním posouzení skutku postupují soudy většinou správně, ale i zde se vyskytují některé typické nedostatky. Záleží zejména v tom, že skutek není posouzen podle všech v úvahu přicházejících ustanovení trestního zákona, a také v tom, že vlivem nesprávného posouzení není použito přísnější kvalifikace s vyšší trestní sazbou. Uložený trest pak neodpovídá stupni nebezpečnosti činu pro společnost. Větší péči nutno věnovat též právnímu posouzení činnosti osob, které převádějí na sebe věci pocházející z trestné činnosti, zejména z krádeží.

Uložené tresty v podstatě odpovídají zákonu. Vyskytující se nedostatky záleží v tom, že se někdy podceňuje speciální recidiva pachatele a v důsledku toho se náležitě nevyužije rozpětí trestné sazby. Nevyužívá se dostatečně ani obsahových složek podmíněného odsouzení a nápravného opatření v zájmu zvýšení jejich účinností (přiměřených omezení, povinnosti nahradit podle svých sil způsobenou škodu, kontroly chování odsouzených, výchovného spolupůsobení společenských organizací a kolektivů pracujících). Také majetkové tresty (zejména peněžitý trest, v odůvodněných případech propadnutí věci, popř. v závažných případech propadnutí majetku) by se měly využívat důsledněji. V případech, kdy bylo k trestné činnosti použito motorové vozidlo, by se měl častěji ukládat též trest zákazu řízení motorových vozidel. K omezení pohybu těch osob, které páchají trestnou činnost mimo obvod svého bydliště, by se mělo častěji využívat též ochranného dohledu a omezení, která lze uložit v jeho rámci, popř. trestu zákazu pobytu. V podstatě jde o to, aby soudy využívaly komplexněji celého systému trestů a ochranných opatření a důsledněji uplatňovaly princip diferenciací a individualizace trestního postihu.

K větší účinnosti trestního řízení může významně přispět též odstranění existujících nedostatků v adhezním řízení.

Je tedy třeba, aby dozorové orgány věnovaly větší pozornost také této agendě soudů, neboť důsledný postih trestné činnosti proti majetku občanů může přispět k jeho účinnější ochraně.

Hlavní předpoklady účinnějšího omezování a potlačování trestné činnosti tohoto druhu ovšem spočívají v jejím důslednějším odhalování a ve zlepšení prevence, tj. jednak ve výchově těch vrstev občanstva, z nichž osoby, které páchají tuto trestnou činnost, většinou pocházejí, dále v zesílení společenské kontroly těchto osob a v neposlední řadě v lepším zabezpečení osobního majetku občanů. V tomto směru jde nejen o lepší technické zabezpečení domů a bytů, zejména též již z hlediska stavebního, ale též o to, aby občané sami nedostatečnou péčí o svůj majetek neulehčovali pachatelům páchaní této trestné činnosti. Realizace takových výchovných a preventivních opatření vyžaduje součinnost všech orgánů činných v trestním řízení, ale i dalších státních a společenských

orgánů a organizací.